

ВІДГУК

доктора політичних наук, професора, завідувача кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» **Наумкіної Світлани Михайлівни** на дисертаційну роботу **Журби Ігоря Вячеславовича «Сепаратизм як соціально-політична технологія в контексті російсько-української війни»**, поданої на здобуття ступеня доктора філософії Галузь знань 05 – Соціальні та поведенкові науки, Спеціальність 052 – Політологія

Ступінь актуальності обраної теми дослідження.

Актуальність теми дисертаційної роботи, зосередженої на комплексному аналізі сепаратизму як соціально-політичної технології в контексті російсько-української війни, зумовлена необхідністю наукового опису правово-інституційної інженерії, що перетворює силове втручання на режим тривалої керованої нестабільності. У дослідженні показано, що сепаратизм функціонує як інтегрована конструкція, де поєднуються інформаційно-когнітивний тиск, процедурні маніпуляції та захоплення нормотворчих майданчиків; саме ця логіка забезпечує формування видимості «самовизначення» й одночасно дозволяє стороні, яка здійснює контроль, офіційно заперечувати свою причетність.

Події 2014 року – анексія Криму та інституціоналізація «ДНР/ЛНР» – продемонстрували перехід від спонтанних «відцентрових» тенденцій до технології швидкого встановлення контролю через доконаний факт, квазі-правові процедури та масовані інформаційні кампанії. Повномасштабне вторгнення 2022 року розгорнуло цю матрицю у багатовекторний режим, де силова присутність, «екстрене» нормотворення та централізоване управління інформаційними потоками працюють синхронно, випробовуючи спроможність національних інститутів і міжнародних механізмів безпеки.

Особливий вимір актуальності становить опис «імітаційної державності» як інструмента консервації конфлікту: формально створені «органи влади» виконують фасадну роль, тоді як реальні рішення ухвалюються в силових і агентних структурах із зовнішньою координацією. Цифровий контур цієї інженерії – кластеризовані медіапули, бот-мережі, ехо-камери та алгоритмічне таргетування – забезпечує швидку тиражованість потрібних наративів, підмінює суспільні пріоритети та створює ефект масової згоди, необхідний для легітимації псевдопроцедур.

Запропонована у дисертації система цілей і завдань безпосередньо адресує проблемні вузли: виявлення «хитких соціальних сегментів», канали їх інституалізації через агентні й криміналізовані мережі, а також ранні індикатори ризику – синхронізацію наративів, псевдосоціологію, аномальні ротації, появу формувань без розпізнавальних знаків, процедурні атаки в міжнародних інституціях. Таким чином, дослідження має подвійне значення: теоретичне – для розвитку політичної науки щодо інструменталізації сепаратизму в умовах гібридної війни, а також практичне – для розроблення інструментів раннього виявлення, локалізації та демонтажу деструктивних сценаріїв у системі національної та регіональної безпеки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Структура роботи узгоджена з метою та завданнями дослідження: основний зміст подано у чотирьох розділах, що забезпечують логічний перехід від концептуально-теоретичного аналізу до прикладних висновків та рекомендацій. У змісті чітко розмежовано проблемні поля розділів 1-4, із зазначенням внутрішньої архітекtonіки підрозділів і висновків до кожного розділу, що свідчить про методичну послідовність викладу.

Перший розділ присвячено дослідженню сепаратизму як соціополітичного феномену у вимірах понятійної систематики та теоретичних підходів. Систематизовано категоріально-понятійний апарат (автономія/автономізм, ідентичність, сецесія, іредентизм), реконструйовано соціально-руховий вимір явища та інтерпретовано його як ідеологію з відповідними механізмами впливу. Наявність підрозділів 1.1 – 1.3 та висновків до розділу забезпечує верифікований перехід від дефініцій до аналітичних узагальнень.

Другий розділ фокусується на суспільній фрагментації як просторі соціальної інженерії сепаратизму. Обґрунтовано середовище радикалізації, описано архітекtonіку «п'ятої колони», виокремлено «хиткі соціальні сегменти» як ціль підривного впливу та показано канали їх інституалізації через агентні й криміналізовані мережі; структурно це відображено у підрозділах 2.1 – 2.3 із підсумковими висновками. Таким чином, авторський аналіз переводить констатацію соціальних ризиків у систему операційних ознак і зв'язків.

Третій розділ зосереджується на сепаратизмі як продукті інформаційного програмування суспільної свідомості в умовах гібридної

війни. Послідовність підрозділів (когнітивні інструменти; комунікаційні механізми; роль соціальних мереж) демонструє методичну повноту: від опису когнітивних впливів – до каналної інженерії та платформних алгоритмів радикалізації громадської думки. Сформульовані положення ґрунтовано підтверджуються розгорнутим викладом у підрозділі 3.1 та підсумовуються у висновках до розділу.

Четвертий розділ присвячено сепаратистським проектам як режимові легітимізації окупації. Обґрунтовано технологічну модель «кримського сценарію» (*seize – legalise – consolidate*) та проаналізовано конструкцію «імітаційної держави» на Донбасі як інструменту утримання «інституціоналізованої нестабільності». Внутрішня побудова розділу (4.1; 4.2; висновки) забезпечує відтворюваність аргументації та виведення прикладних наслідків.

Методологічну цілісність підтверджує міждисциплінарний характер дослідження, задекларований вже в анотації як одна з засад побудови роботи, що забезпечує коректне накладання теоретичних рамок на емпіричні кейси.

У підсумку наукові положення, висновки й рекомендації є внутрішньо узгодженими, методологічно обґрунтованими та практично релевантними для політики національної безпеки; логіка розділів і їхні висновки підтримують заявлені цілі дослідження, а прикладні орієнтири (включно з індикаторами раннього виявлення та контуром контрстратегії) вирізняються операційною придатністю.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у цілісній реконструкції сепаратизму як технології з операційною логікою та відтворюваними механізмами. На концептуальному рівні системно подано модель «кримського сценарію» як трифазної послідовності *seize – legalise – consolidate* із прихованим шаром багаторічної підготовки та правово-інформаційної інверсії, що забезпечує швидкість і видимість «волевиявлення» під силовим «зонтиком» (і додатковою фазою *shield* після 2022 р.). Це уточнює умови ефективності та межі застосовності моделі й безпосередньо пов'язано з переліком ранніх індикаторів ескалації (синхронізація наративів, псевдосоціопитування, аномальні ротації, «безрозпізнавальні» формування, процедурні атаки).

Робота операціоналізує поняття «хитких соціальних сегментів» і демонструє їх інституалізацію через агентні та криміналізовані мережі з

чотирма зв'язаними каналами впливу (економічна кооптація, соціальний патронаж, інформаційна легітимація, ескалаційна мілітаризація), а також подає аналітичний каркас для порівняння кейсів (шість змінних – від генези конфлікту до інтенсивності зовнішнього патронату).

Окремо розкрито конструкцію «імітаційної держави» на Донбасі як квазіінституційної оболонки, що маскує зовнішній контроль силових і фінансових потоків і утримує «інституціоналізовану нестабільність».

Інформаційно-комунікаційний вимір новизни – у деталізації «конвеєра довіри» (тематичні медіапули, бот-мережі, алгоритмічне замикання), картографуванні кластерних мереж у Telegram та описі алгоритмічних зсувів тональності як інструментів радикалізації; подано емпіричні показники масштабів і динаміки цих явищ.

На цій основі сформовано практичну рамку: індикатори раннього виявлення, контури багаторівневої протидії (кібер, правова та ресурсна резиліентність, санкційні механізми, реінтеграційні програми).

Достовірність результатів забезпечено методологічною цілісністю та багатоканальною емпіричною верифікацією. Використано міждисциплінарний підхід із поєднанням структурно-функціонального аналізу, когнітивно-дискурсивного методу, контент - та мережевого аналізів, компаративістики й кейс-стаді (Крим; Донбас), а також геополітичного та правового аналізів гібридних конфліктів.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях.

Автор переконливо забезпечує повноту репрезентації основних положень дисертації у власних публікаціях. У статтях у фахових виданнях за 2023-2024 рр. та матеріалах наукових заходів відображено як концептуалізацію сепаратизму як соціально-політичної технології (правовий, міжнародно-політичний та медіакомунікаційний виміри), так і ключові емпіричні результати. Зокрема, проблематика юридичної легітимації та співвідношення територіальної цілісності/самовизначення опрацьована в публікації про конфлікт принципів (2024), міжнародний контур підтримки – у статті про міжнародних акторів (2024), а інформаційно-комунікаційна складова – у праці про медіа та сепаратизм (2024). Разом із ранніми напрацюваннями щодо медіаінструментарію «Л/ДНР» (2017) це утворює безперервну лінію апробації від теоретичних рамок до прикладних висновків.

Окремі результати, що становлять зміст дисертації, також репрезентовані у збірниках і тезах: ідеться про підривні соціальні технології та «хиткі соціальні сегменти» (Полтава, 2024), етнонаціональний чинник виникнення сепаратистських рухів (Тампере, 2024), а також про «імітаційний» характер квазідержавності на Донбасі (Лубни, 2025) – що корелює з дисертаційними блоками про архітектуру «п'ятої колони», «хиткі соціальні сегменти», технологічну модель «кримського сценарію» та механізми цифрової радикалізації (медіапули, бот-мережі, «конвеєр довіри»).

Опубліковані праці тим самим забезпечують відтворюваність ключових положень дисертації й підтверджують коректність застосованої методології та логіку переходу від теоретичних засновків до практичних рекомендацій (у т. ч. індикаторів раннього виявлення загроз і контурів протидії). Перелік містить статті у фахових/індексованих виданнях (2023-2024) та широкий спектр апробаційних майданчиків (2017-2025), що гарантує академічну видимість результатів і їх публічну експертизу.

Таким чином, вимоги Міністерства освіти і науки України щодо кількості, обсягу та змісту публікацій за темою дисертації виконано, а комплексний аналіз рукопису та оприлюднених напрацювань підтверджує повну відповідність публікацій основним положенням дисертації.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Дисертаційна робота розкриває важливі аспекти інженерії сепаратизму, когнітивних механізмів його просування та легітимізації окупації. Позитивно оцінюючи виконане дослідження, вважаємо за доцільне висловити такі зауваження, що мають характер рекомендацій для подальших розвідок:

1. На нашу думку, критерії відмежування близьких феноменів у прикладній частині потребують деякого уточнення. У розділі 1 переконливо розведено автономізм/регіоналізм, сецесію та іредентизм (Розділ 1.1, с. 31–41; Розділ 1.3, с. 73–87). Це підкріплено типологічною рамкою (зокрема, за А. Б'юкененом) і поясненням відмінностей іредентизму та індепендизму, що важливо для подальшого кодування емпіричних кейсів.

Разом з тим у Розділах 2–4, де наводяться приклади, цю диференціацію варто формалізувати у вигляді чітких операціональних критеріїв (ознаки та пороги для віднесення події/актора до відповідної підкатегорії), бажано у таблиці-«шпаргалці» або додатку з правилами кодування. Це зменшить ризик аналітичного «зсуву» між концептуальними дефініціями та емпіричною атрибуцією і посилить відтворюваність висновків. Додатково доречно було б

обґрунтувати авторське тлумачення сепаратизму як «тонкої» ідеології (ядро норм самовизначення, наратив травми, образ «ворожого центру») – як на рамку класифікації мотивів у кейсах.

2. Висвітлення питання про баланс позитивних і «негативних» (контрольних) кейсів потребує, на наш погляд, додаткового обґрунтування. Емпірична частина глибоко фокусується на «кримському сценарії» (*seize – legalise – consolidate*) та моделі «імітаційної держави» на Донбасі (Розділ 4.1, с. 175–194; Розділ 4.2, с. 194–210), що дозволяє деталізувати механізми легітимації окупації. Перевага цього підходу – аналітична щільність «позитивних» прикладів, де технологія реалізувалася. Водночас для підвищення пояснювальної сили моделі доцільно додати короткий порівняльний блок із «негативними» кейсами (регіони/періоди зі схожим набором передумов, але без переходу до сепаратизму/іредентизму). Така перевірка допоможе краще виділити необхідні та достатні умови запуску трифазної технології та зменшить ризик надмірної екстраполяції висновків, зроблених на матеріалі Криму та Донбасу. Аргументаційна база для цього вже підготовлена в самій роботі: через опис «кримського сценарію» і «імітаційної держави», який може слугувати шаблоном для зіставлення.

3. Додаткової уваги потребують метрики та процедурна відтворюваність цифрово-інформаційного блоку. Так, Розділ 3 докладно описує когнітивні інструменти, роль платформ і «конвеєр довіри», однак практичну релевантність посилило б винесення до додатків набору верифікованих метрик і мінімального протоколу вимірювання. Це забезпечить прозорість переходу від якісного опису до повторюваної кількісної оцінки в майбутніх кейс-стаді. Потрібний текстовий фундамент тут вже є (Розділ 3.1-3.3, с. 134-171).

Додатковими опорними місцями є описи механізмів таргетингу/каскадної дистрибуції та рекомендації щодо попереджувального спростування та розвідки з відкритих джерел.

Разом із тим, наведені зауваження жодним чином не знижують загальної позитивної оцінки представленої роботи і можуть слугувати практичними рекомендаціями для подальшої наукової та практичної діяльності автора.

Висновок.

Дисертація Журби І. В. на тему «Сепаратизм як соціально-політична технологія в контексті російсько-української війни» є самостійним, завершеним науковим дослідженням із належною теоретичною новизною та прикладною значущістю для політики національної безпеки. Мета, завдання,

об'єкт і предмет дослідження коректно узгоджені; методологічний інструментарій є адекватним; отримані результати логічно виведені й емпірично верифіковані; висновки та рекомендації валідні, аргументовані та практично релевантні. Запропоновані автором підходи можуть слугувати основою для розроблення державних стратегій протидії сепаратистським проєктам і механізмів раннього виявлення відповідних загроз.

З огляду на зміст, структуру й результати роботи, **дисертація «Сепаратизм як соціально-політична технологія в контексті російсько-української війни»** відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, визначених Міністерством освіти і науки України та Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 («Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»), а її автор, **Журба Ігор Вячеславович**, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 – Політологія.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук,
професор, завідувач кафедри
політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»»

Світлана НАУМКІНА